

روستاها چطور خلوت شدند؟

مهدی عبداللّهی
مدیر گروه اقتصاد

۱۵ مهر ماه هر سال رویداد ملی با عنوان «روز روستا و عشایر» در کشور برگزار می‌شود. به‌پهانه این روز به سراغ برخی از داده‌های آماری مناطق روستایی رفته‌ایم. داده‌ها قابل تأمل است. جمعیت روستایی ایران درحالی که طی سه دهه اخیر با کاهش قابل توجه و نرخ رشد منفی ادامه حیات می‌دهد، اما هنوز هم با حدود ۲۰ میلیون نفر ساکن، از جمعیت ۱۳۱ کشور جهان بزرگتر است. این جمعیت که یک ظرفیت بالقوه برای توسعه و به‌ویژه برای تأمین امنیت غذایی کشور دارد، بنا به دلایل مختلف از جمله دسترسی پایین به زیرساخت‌های رفاهی و عمرانی و خدماتی، طی دو دهه اخیر با افزایش مهاجرت، خروج جوانان و نیروی کار ماهر از روستاها و به دنبال آن با کاهش قابل توجه موالید و پیری جمعیت روبه‌روست. داده‌ها نشان می‌دهد با خروج مازاد نیروی کار از بخش کشاورزی، این نیروی کار مازاد، در بخش‌های صنعت و خدمات مناطق روستایی جذب شده و ظرفیت اشتغال این بخش‌ها چندان افزایش نیافته و عمدتاً این جمعیت وارد شهرها و به ویژه مناطق حاشیه و پیرامون آن‌ها و حتی سکونتگاه‌های غیررسمی شده که خود امروز به‌دغدغه مسئولان شهری در حوزه ایجاد زیرساخت‌های مسکن، حمل و نقل و حتی آب شرب شهری تبدیل شده است.

جمعیتی به اندازهٔ جمعیت ۱۳۱ کشور

براساس آخرین داده‌های مرکز آمار ایران، جمعیت روستایی کشور تا انتهای سال ۱۴۰۳ به ۱۹ میلیون و ۸۰۰ هزار نفر رسیده است. این عدد معادل ۲۳ درصد از کل جمعیت کشور است. به عبارتی، طی سال ۱۴۰۳ از جمعیت ۸۵ میلیون و ۹۶۱ هزارنفری کشور، ۶۶ میلیون و ۲۰۷ هزار نفر در شهرها زندگی می‌کردند که معادل ۷۷ درصد از جمعیت ایران بوده و ۲۳ درصد از آن‌ها ساکن مناطق روستایی بوده‌اند.

طبق داده‌های مرکز آمار، جمعیت روستایی ایران از ۱۳ میلیون نفر در سال ۱۳۳۵ به ۲۳ میلیون و ۲۳۸ هزار نفر تا سال ۱۳۷۵ رسیده بود که طی ۳۰ سال اخیر این تعداد رشد منفی را تجربه کرده و به ۱۹ میلیون نفر در سال گذشته رسیده است. همچنین سهم روستاها از جمعیت کشور از حدود ۶۹ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۵۳ درصد در آخرین سرشماری رژیم پهلوی یعنی سال ۱۳۵۵ رسیده بود که حالا ۲۳ درصد است. لازم به توضیح است که در همه کشور های توسعه‌یافته و کشورهای در حال توسعه با سطح بالای تکنولوژی و بهداشت و آموزش، سطح روستایشی به کمتر از ۳۰ درصد رسیده است.

البته با اینکه جمعیت روستایی ایران طی سه دهه اخیر رشد منفی داشته، با این حال، جمعیت نزدیک به ۲۰ میلیون نفری روستاهای کشور در بین ۱۹۵ کشور کوچک و بزرگ، از جمعیت ۱۳۱ کشور بیشتر و از جمعیت ۶۳ کشور کمتر است. در بین کشورهایی که جمعیت ایران از آن‌ها بیشتر بوده، می‌توان به کشورهای رومانی، سنگال، هلند، اکوادور، بولیوی، اردن، کویت، جمهوری چک، سوئد، پرتغال، جمهوری آذربایجان، تاجیکستان، رژیم صهیونیستی، امارات، مجارستان، اتریش، دانمارک، سنگاپور، فنلاند، نروژ، لبنان، عمان، کویت و ارمنستان و غیره اشاره کرد.

۳ دهه تکرار نرخ رشد منفی در روستاها

طبق داده‌های مرکز آمار ایران، نرخ رشد روستاهای کشور در سرشماری ۱۳۴۵ نسبت به سال ۱۳۳۵ ۲٫۱ درصد و در سرشماری بعدی ۱٫۱ درصد بوده که این عدد در سرشماری سال ۱۳۶۵ به بالاترین حد خود یعنی ۲٫۴ درصد رسید. این عدد در سال ۱۳۷۰ نیز مثبت بوده اما از سرشماری سال ۱۳۷۵ به بعد همواره منفی است و حالا به حول خوش منفی یک درصد رسیده است.

کرمان و سیستان و بلوچستان در صدر تعداد روستا

روایت‌های متفاوتی از تعداد روستاهای کشور وجود دارد. برخی از مسئولان این عدد را ۶۹ هزار روستا عنوان کرده‌اند. مرکز آمار ایران در سال ۱۴۰۰ تعداد شهرستان‌های کشور را ۶۹۹ عدد، بخش را ۱۱۵، دهستان را ۲۷۱۷، شهر را ۱۴۲۳۱ شهر و تعداد آبادی را ۹۴ هزار و ۴۴۴ مورد گزارش کرده است. این داده‌ها نشان می‌دهد از ۹۴ هزار و ۵۴۴ آبادی موجود در کشور تا سال ۱۴۰۰، بیشترین آن‌ها در استان‌های کرمان، سیستان و بلوچستان و فارس به ترتیب با ۱۱ هزار روستا، ۱۰٫۶ هزار روستا و ۸٫۱ هزار روستا قرار داشته‌اند. خراسان رضوی با ۷ هزار روستا، خوزستان با ۶٫۳ هزار روستا و یزد با ۴٫۴ هزار روستا در رتبه‌های بعدی قرار داشته‌اند. قم با ۳۴۶ روستا، البرز با ۲۹۲، بوشهر با ۷۹۹، تهران با ۸۳۲ و گلستان با ۸۹۴ روستا، کمترین تعداد روستا را داشته‌اند.

۳۱ هزار روستا خالی از سکنه!

همان‌طور که گفته شد، حتی در مورد تعداد روستاها نیز اختلاف‌نظر عجیب وجود دارد. در سال‌های گذشته برخی از مسئولان کشور تعداد روستاهای ایران را حدود ۸۰ تا ۷۰ هزار آبادی عنوان کرده‌اند و مدعی شده‌اند حدود ۴۰ هزار روستا فاقد سکنه است. اما در سال ۱۴۰۳ حسین زاده، معاون رئیس‌جمهور در امور توسعه روستایی و مناطق محروم کشور گفت: «از ۶۹ هزار روستای کشور، تنها ۳۸ هزار روستا دارای سکنه هستند و ۳۱ هزار روستا خالی از سکنه شده‌اند.» اظهارات معاون رئیس‌جمهور در امور توسعه روستایی درحالی است که طبق گزارش مردادماه وزارت نیرو، این وزارتخانه تا مردادماه امسال به ۵۸ هزار و ۹۳۷ روستای قری‌رسانی کرده است. به نظر می‌رسد اختلاف‌نظر در خصوص تعداد روستاهای خالی از سکنه مربوط به تعریف روستا و آبادی در بین مسئولان و دستگاه‌های اجرایی با تعاریف مرکز آمار ایران است.

در مجموع اگر داده‌های مرکز آمار ایران با وزارت نیرو را با هم تطبیق بدهیم، با در نظر گرفتن وجود ۹۴ هزار و ۵۴۴ آبادی در کشور و برقرار شدن ۵۸ هزار و ۹۳۷ روستا، به عدد ۳۵ هزار و ۶۰۷ روستای خالی از سکنه می‌رسیم، عددی

مدیر مسئول:

محمد مدین ایمانجانی

قائم‌مقام مدیرمسئول:

مسعود فروغی

سر دبیر:

محمد زعیم‌زاده

تلفن و فکس:

۰۲۱) ۶۲۹۹۹۴۹۵

کدپستی:

۱۱۳۵۶۳۳۸۱۶

چاپ:

چاپخانه دانشگاه آزاد اسلامی

نشانی:

خیابان حافظ، پایین‌تر از جمهوری

رویمروی ساختمان بورس

ساختمان فرهیختگان، طبقه سوم

